

Riscos i mesures preventives

PESCA D'ARTS MENORS

Pla Nacional de Sensibilització en Seguretat i
Salut per al Sector Pesquer

la seguretat salva ides

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE INCLUSIÓN, SEGURIDAD SOCIAL Y PENSIONES

SECRETARÍA DE ESTADO DE LA SEGURIDAD SOCIAL Y PENSIONES
DGCSS

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE TRABAJO Y ECONOMÍA SOCIAL

INSTITUTO NACIONAL DE SEGURIDAD E HIGIENE EN EL TRABAJO

COMISIÓN NACIONAL DE SEGURIDAD Y SALUD EN EL TRABAJO

Títol: Riscos i mesures preventives: pesca d'arts menors

Autor: Institut Nacional de Seguretat i Salut en el Treball (INSST), OA, MP.

Elaborat per:

Esther Duque Casas

Esperanza Valero Cabello

Centro Nacional de Medios de Protección (CNMP), INSST

Col·laboració:

Grup de Treball Sector Marítimopesquer. Comissió Nacional de Seguretat i Salut en el Treball (CNSST).

Institut Canari de Seguretat Laboral (ICASEL).

Inspecció de Treball i Seguretat Social (ITSS).

Institut Català de Seguretat i Salut Laboral (ICSSL).

Institut Social de la Marina (ISM).

Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresarials (CEOE).

Direcció General de Marina Mercant (DGMM).

Confederació de la Petita i Mitjana Empresa (CEPYME).

Secretaria General de Pesca (SEGEPESCA).

Associació de Naviliers Espanyols (ANAVE).

Institut de Seguretat i Salut Laboral de Galícia (ISSGA).

Servei de Prevenció Mancomunat, Cooperativa d'Armadors de Pesca del Port de Vigo (ARVI).

Institut Càntabre de Seguretat i Salut en el Treball (ICASST).

Federació de Serveis de Prevenció Aliens (ASPA).

Institut Valencià de Seguretat i Salut en el Treball (INVASSAT).

Comissions Obreres (CCOO).

Direcció General de Treball i Benestar Laboral de la Junta d'Andalusia.

Unió General de Treballadors (UGT).

Institut Basc de Seguretat i Salut en el Treball (OSALAN).

Edita: Instituto Nacional de Seguridad y Salud en el Trabajo (INSST), O.A., M.P.

C/ Torrelaguna, 73 - 28027 Madrid.

Tel. 91 363 41 00, fax 91 363 43 27

www.insst.es

Composició:

Editorial MIC

c/ Artesiano, s/n. Pol. Ind. Trabajo del Camino - 24010 Lleó.

Tel. 902 271 902

www.editorialmic.com

Catàleg de publicacions de l'Administració General de l'Estat:

<http://cpage.mpr.gob.es>

Catàleg de publicacions de l'INSST:

<http://www.insst.es/catalogo-de-publicaciones>

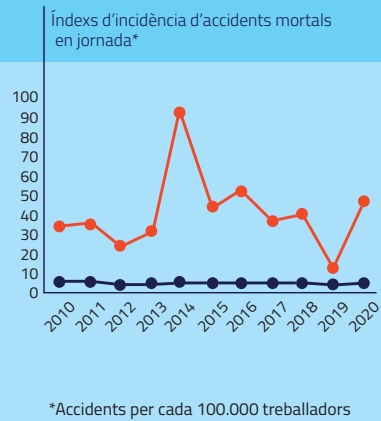
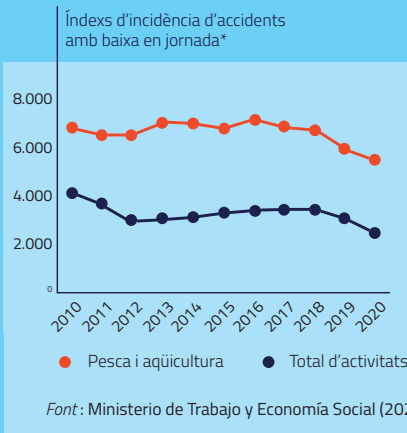
La pesca: un sector molt perillós

La taxa d'accidents en la pesca duplica la taxa mitjana del total d'activitats laborals.

La pesca ha sigut, i continua essent, una de les activitats econòmiques amb taxes de sinistralitat laboral més elevades, que fins i tot dupliquen les de la resta d'activitats.

Els accidents mortals tenen fins a deu vegades més incidència en la pesca que en la resta de sectors.

Per art de pesca

39%

Arrossegament

31%

Arts menors

21%

Encerclament

9%

Palangre

- Arrossegament 37%
- Encerclament 33%
- Palangre 26%
- Arts menors 4%

Les arts menors representen el **31 % dels accidents greus i mortals** investigats per la ITSS entre 2011-2020; però són la modalitat pesquera amb la **taxa de perillositat més baixa (4 %)** si tenim en compte els vaixells censats, gairebé el 80 % de la flota a Espanya.

Font: accidents investigats per la ITSS (2011-2020).

El Pla nacional de sensibilització

Aquest Pla pretén la conscienciació dels treballadors i treballadores del sector pesquer sobre la importància de la seguretat marítima i la **seguretat i salut en el treball**.

L'objectiu: contribuir a millorar la salut laboral de les persones treballadores i reduir l'elevada sinistralitat del sector

ACCIDENTS MARÍTIMS

Els perills del vaixell a la mar

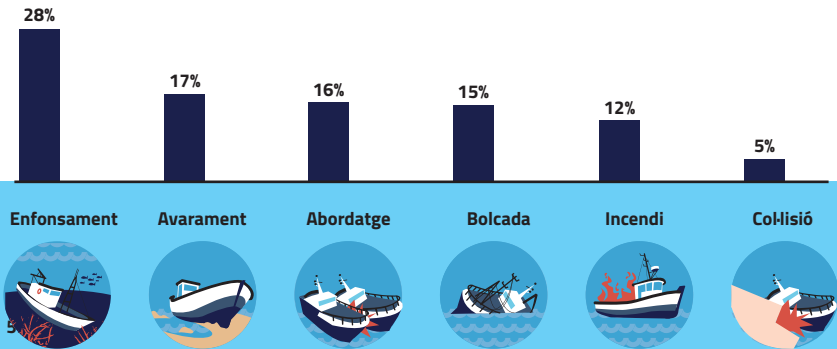
Afecten a la totalitat del vaixell com a lloc de treball.
Afecten tota la tripulació.
De vegades, causen la mort de molts treballadors.

L' **enfonsament** és l'accident marítim més freqüent per vies d'aigua, pèrdua d'estabilitat o inundació d'espais.

Els **incendis** acostumen a començar a la sala de màquines, a la cuina o a les cabines.

Percentatge de sinistres

L'enfonsament i la bolcada causen el 50% de les morts en accident marítim

Font: CIAIM (2010-2020).

Causes principals

Factors personals:

no complir les normes de seguretat establertes, no utilitzar l'armilla de treball autoinflable o no valorar les condicions d'onatge, vent... sobre la seguretat del vaixell.

Organització de la feina:

falta de formació o titulació exigida, mètodes de treball inadequats o fatiga de les tripulacions.

Gestió d'emergències:

poca familiarització amb els dispositius i procediments d'emergència.

Recomanacions

Assegureu l'**estabilitat del vaixell** (especialment quan s'hissa la càrrega), així com la quantitat i l'estibament de la càrrega.

Amb **meteorologia adversa**: tanqueu portes, escotilles i portells, i elimineu l'aigua de les sentines; trinquen la càrrega i els equips de coberta.

Mantingueu la **coberta lliure d'obstacles** i assegureu-vos que les portes de desguàs no estiguin bloquejades.

Davant un incendi, activeu l'alarma immediatament. Feu servir els mitjans disponibles per a lluitar contra el foc.

Cuideu l'ordre i la neteja en zones de risc (cuina, magatzem...) i cabines (prohibit fumar-hi). Tingueu sempre una manta ignífuga al costat de la cuina.

Participeu en els exercicis periòdics de lluita contra incendis i emergències.

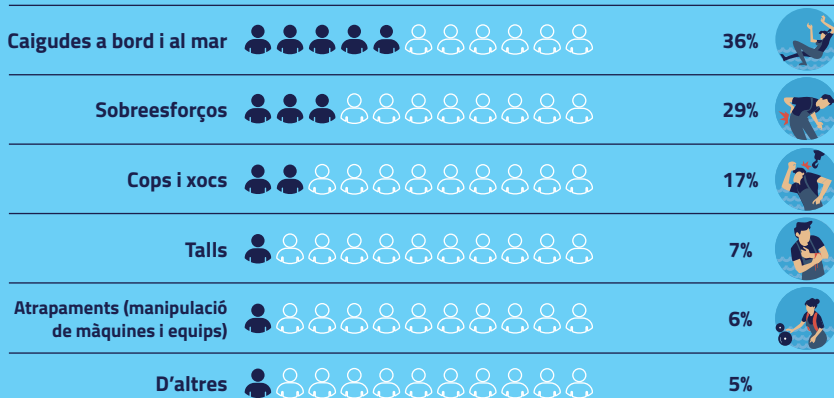
Compliu el Reglament Internacional per a prevenir abordatges (RIPA).

ACCIDENTS OPERACIONALS

Els perills de l'activitat pesquera

Es produeixen durant l'estada o el desenvolupament d'alguna tasca a bord del vaixell.

Els accidents més freqüents que tenen lloc durant l'activitat pesquera són:

Font: informes d'accidents de treball (MITES 2010-2020).

Caure no té cap gràcia!

Caigudes a bord i al mar

En un vaixell són freqüents les caigudes a coberta o quan s'embarca o desembarca. L' "home a l'aigua" és una forma especial de caiguda, que es produeix en caure dins del mar. Porteu posada sempre l'armilla salvavides autoinflable a coberta i, si és necessari, un EPI contra les caigudes d'altura.

- Mantingueu la **coberta, les zones de treball i les vies de pas** lliures d'obstacles i residus. Elimineu els ressals de la coberta o senyalitzeu-los amb pintures vives.
- **Utilitzeu rampes, passarel·les o escales** per pujar i baixar de l'embarcació o per a passar entre vaixells abarloats.
- Utilitzeu un calçat de protecció amb **sola antilliscant**.
- Eviteu els treballs a coberta en **condicions ambientals adverses**.
- **Extremeu la precaució** en tasques amb risc de caiguda al mar.
- **No us enfileu** a la tapa de la regala ni us hi desplaceu.

Alerta amb el cap!

Cops o xocs

- Aneu alerta amb els **obstacles** a l'altura del cap.
- **Protegiu vores i sortints**. Trinqueu portes i escotilles. Convé fer servir gorra de protecció contra cops.
- **Cuideu l'ordre** i estibeu les captures per a evitar que es desplacin.

Compte amb l'esquena!

Sobreesforços

- Podeu fer-vos mal a l'esquena quan manipuleu **pesos, quan feu moviments** repetitius sovint i quan adopteu postures inadequades durant molta estona.
- Mantingueu una **postura estable**, sosteniu la càrrega tan enganxada al cos com pugueu, eviteu girar l'esquena i utilitzeu mètodes auxiliars sempre que sigui possible.
- Si podeu, utilitzeu **taules per classificar** i esviscerar el peix i també suports per als genolls si és necessari.

Alerta amb les mans! *Talls*

- > Us podeu fer talls a les mans quan feu servir **ganivets i, també amb les espines i aletes** d'algunes espècies. El fred augmenta el risc de tallar-se.

- > Mantingueu els **ganivets esmolats i nets**. Talleu en sentit del cos cap enfora. Utilitzeu sempre guants de protecció.

Què dieu! *Soroll*

- > Els nivells elevats de soroll **difículten la comunicació**, cosa que augmenta el risc d'accidents, i també poden provocar sordesa.
- > Utilitzeu **protectors auditius** sempre que sigui necessari.

Calor, fred, radiació UV! *Condicions ambientals*

- > Si fa calor **beveu molta aigua** i aneu fent descansos a l'ombra.
- > Utilitzeu **roba adequada** contra el vent, el fred o l'aigua. Protegiu-vos especialment les orelles, les mans i els peus. Preneu begudes calentes però **eviteu la cafeïna i l'alcohol**.

- > El Sol fa mal als ulls i a la pell. **Tapeu-vos el cap i el cos** amb roba de treball i poseu-vos crema solar i ulleres de sol.

No us cremeu! *Contacte tèrmic*

- > Hi ha màquines que arriben a temperatures molt elevades. Durant les tasques de manteniment utilitzeu els **equips de protecció adequats**.
- > Aneu amb compte amb les **esquitxades de fluids** calents (purgues de cilindres, per exemple).
- > També es poden produir cremades pel fred.

No es veu, però es nota! *Contacte elèctric*

- > **No utilitzeu cables defectuosos**, clavilles o bases d'endolls deteriorades. No estireu els cables per desconnectar els equips elèctrics.
- > No utilitzeu equips elèctrics amb les **mans humides**.

No us poseu malalts! *Riscos químics i biològics*

- > Els **productes químics** utilitzats per a la neteja i el manteniment del vaixell o per a conservar les captures poden ser perillosos.
- > **Seguiu les recomanacions de l'etiqueta** i manteniu-los tapats i etiquetats en els envasos originals i sense mesclar-los. Feu servir els equips de protecció (guants, ulleres, etc.).
- > **Aneu amb compte amb els espais confinats**, com ara les bodegues. Poden acumular contaminants tòxics o inflamables, o hi pot faltar l'oxigen. Seguiu els procediments de seguretat.
- > També podeu patir lesions cutànies per infeccions, al·lèrgies o **mossegades i picades** d'espècies marines.
- > Identifiqueu les **espècies perilloses** i feu servir guants apropiats quan les manipuleu. Netegeu-vos amb aigua calenta i sabó al final de cada torn.

RISCOS OPERACIONALS ESPECÍFICS

en la pesca d'arts menors

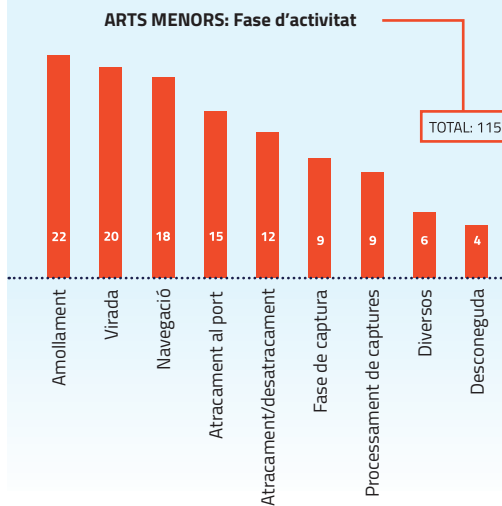
Quan tenen lloc els accidents greus?

El 40 % d'aquests accidents acostuma a tenir lloc durant alguna de les maniobres de pesca, principalment quan s'**amolla, es captura i es gira l'art/aparell**.

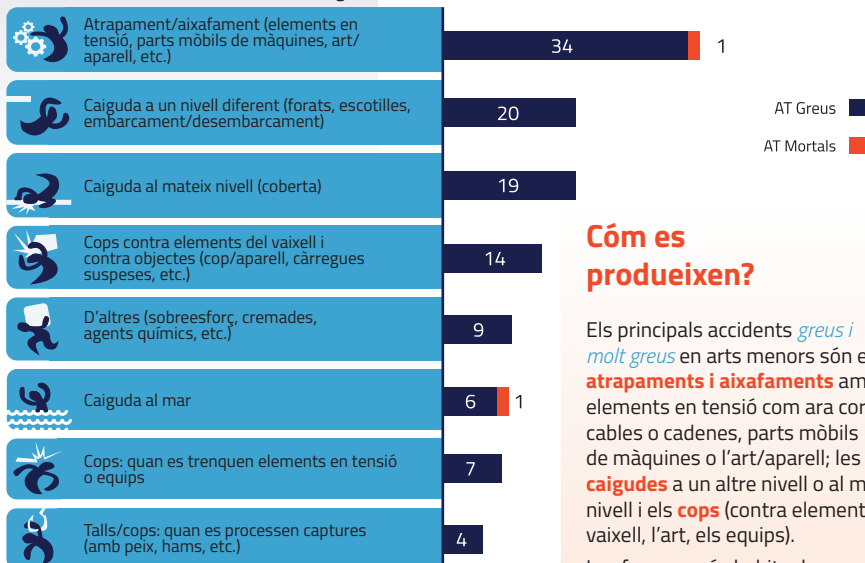
Els **accidents al port**, durant l'atracament/desatracament o amb el vaixell atracat, representen el 24 % dels accidents.

Són **menys freqüents** en altres fases, com ara la navegació, el processament de les captures i la realització de tasques de manteniment a bord.

ARTS MENORS: Fase d'activitat

ARTS MENORS: Formes dels accidents greus i mortals (2011-2020)

Cóm es produeixen?

Els principals accidents *greus i molt greus* en arts menors són els **atrapaments i aixafaments** amb elements en tensió com ara cordes, cables o cadenes, parts mòbils de màquines o l'art/aparell; les **caigudes** a un altre nivell o al mateix nivell i els **cops** (contra elements del vaixell, l'art, els equips).

Les formes més habituals d'accidents *mortals* són les caigudes al mar i quedar-se atrapat amb elements en tensió.

Font: accidents investigats per la ITSS (2011-2020).

ARTS DE FONS, ORMEIGS D'HAM I TRAMPES

La modalitat d'arts menors, també coneguda com a pesca artesanal, comprèn tots els arts i els aparells de pesca no industrial.

Es duu a terme amb vaixells de dimensió petita, cosa que intensifica el caboteig i el balanceig. A més, tenen cobertes petites, on se situen xarxes i aparells, humits i amb restes de les captures.

Sovint, **les embarcacions són antigues** i, de vegades, amb unes condicions de seguretat deficientes, cosa que augmenta el risc d'accidents.

Molts accidents greus es produeixen a causa de **caigudes al mateix nivell**, provocades per ensopegades, rrelliscades o pèrdues de l'equilibri afavorides per la falta d'espai i el balanceig del vaixell.

També són freqüents les **caigudes a un altre nivell** per escotilles, obertures o escales. Com que es tracta d'embarcacions petites, en molts casos no hi ha elements d'accés, com ara passarel·les, i això facilita les caigudes durant l'embarcament i el desembarcament.

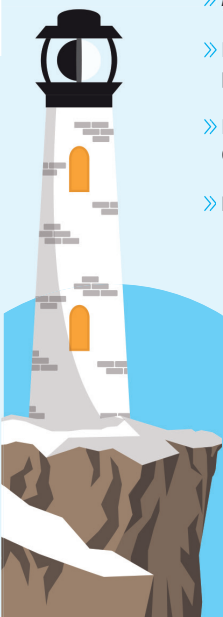
- » **Cuideu l'ordre i la neteja** a l'embarcació.
- » Quan estibeu les nanses, assegureu-vos que **no es dificulti la visió del pont de comandament** per a la navegació ni l'accés als mitjans de salvament.
- » **Per a embarcar/desembarcar, feu servir els mitjans segurs** que estiguin disponibles.
- » **Emmagatzmeu l'art/aparell** en caixes o contenidors adequats de manera que pugui sortir lentament, seguint una seqüència natural, sense encallar-se i amb la menor intervenció possible dels tripulants.
- » **Aneu alerta quan us situeu sobre les xarxes** mentre s'estiben, especialment si hi ha mala mar. Quedeu-vos al corredor lateral, si n'hi ha, i no accediu a l'interior de les caixes.

Quedar-se atrapat amb elements en tensió i parts mòbils d'equips de treball és un accident greu habitual, tant quan s'amolla com quan es vira l'art.

- » **Mantingueu una distància de seguretat** amb l'art/aparell quan es llança.
- » **Eviteu d'entrar dins les caixes** per desfer enganxades/embolics de l'aparell quan es llança.
- » **Allunyeu-vos de les cordes** que tingueu darrere i a prop de les cames.
- » Pareu especial atenció a **separar les tralles** quan es fa servir la malla.
- » **Eviteu embolicar-vos** amb la xarxa o la corda quan s'amolla l'art i atrapar-vos les mans o roba amb l'halador, i utilitzeu roba ajustada amb punys o maniguets.
- » **No us poseu anells, cadenes, etc.**, que puguin enganxar-se, i feu servir guants d'una talla adequada.
- » **Eviteu de trepitjar l'art/aparell** quan s'està amollant.
- » Tingueu un ganivet sempre a mà **per tallar l'art/aparell** si algú s'hi queda enganxat.
- » Utilitzeu preferentment les **màquines que requereixin menys intervenció manual**, com ara els haladors de rodet.
- » Si un tripulant opera **una o més màquines** o fa diverses operacions, els comandaments han de ser accessibles des del lloc que ocupi i ha de tenir un dispositiu de parada d'emergència a l'abast.
- » **Quan passeu la corda** pel tambor de l'halador i la poseu en funcionament, feu-ho a poc a poc sense posar-vos a sobre del tambor quan estigui girant.
- » **Reguleu els haladors** i els rodets a una posició de gir que permeti aturar-los ràpidament si algú s'hi queda atrapat.
- » **Allibereu el peix emmallat** abans que passi per l'halador i l'aturi.
- » Durant la virada **vigileu constantment el tir de l'art/aparell**. Si s'enganxa, és preferible perdre'l que no pas que desestabilitzi l'embarcació.
- » Preneu precaucions per a **evitar que els arts/aparells propis s'enredin** amb els d'altres embarcacions durant la virada, en el cas que es creuin.
- » **Eviteu que es facin piles grosses de xarxes** a prop de la persona que maneja l'halador.

Caure al mar durant les operacions és un accident freqüent i, sovint, és causa de mort. Hi ha risc que l'embarcació sotsobri quan es recullen les nanses o les xarxes si l'aparell s'enganxa.

- » **Extremeu la precaució** quan s'amolla i es vira l'art/ormeig, ja que podria arrossegar-vos al mar.
- » **Eviteu de caure a l'aigua** quan recolliu la boia del capçal amb la gafa o en intentar alliberar la xarxa quan s'ha enganxat. Si cal, demaneu ajuda a un company.
- » **Utilitzeu sempre l'armilla salvavides autoinflable** per a treballar a coberta i, si calgués, un sistema de retenció per a caigudes d'altura.

Una altra causa freqüent d'accidents són els **cops amb elements** del vaixell o altres objectes.

- » Aneu amb compte **a l'hora de recollir la boia amb la gafa**. Si un altre company està fent servir la gafa, no hi passeu pel darrere, ja que us podria colpejar.
- » Deseu **la gafa protegida** i fora de les zones de pas.

Mentre es navega cap al calador es va preparant l'aparell i es poden produir **cops i talls quan es posen els esquers a les trampes**, o ferides quan es posen els esquers als hams. També hi ha risc de cops i talls quan es manipulen les captures.

- » Per desemballar i esbandir la xarxa **utilitzeu guants de protecció** adequats per evitar talls o picades.
- » **Aneu amb compte a l'hora de fer servir el mall** per a treure certs organismes de la xarxa. Podeu donar-vos cops a les extremitats.
- » **Reviseu les nanses** abans d'extreure'n les captures.
- » **Si l'art/aparell surt molt brut**, es recomana netejar-lo després d'arribar a port.

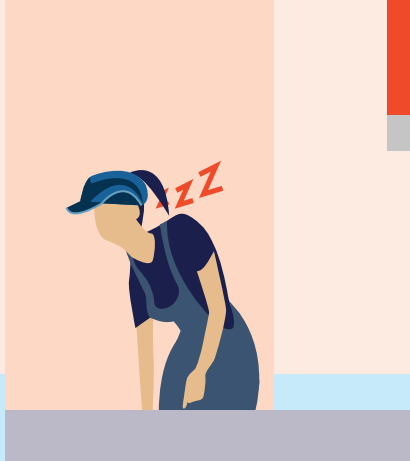

Feu un descans!

Compte amb la fatiga

La fatiga pot augmentar els errors en la navegació, els accidents marítims i els riscos de lesions i accidents operacionals. Pot ser provocada per jornades llargues de treball, horaris nocturns o càrrega física elevada.

- » Si és possible, **dormiu un mínim de sis hores** sense interrupcions i feu **descansos d'uns vint minuts** durant la jornada per tal d'alleujar el cansament.
- » Seguiu una **alimentació saludable** i beveu prou aigua per a mantenir-vos ben hidratats. Mantingueu-vos en un **bon estat físic**.
- » **Alguns medicaments, l'alcohol, el tabac** i altres substàncies poden afectar el nivell d'alerta/rendiment, i també poden produir insomni o somnolència.

Obligacions y responsabilitats

Armador/a

Garantiu la protecció correcta de la tripulació.

ADOPTEU les mesures perquè els vaixells es facin servir sense posar en perill la seguretat i la salut de la tripulació.

FACILITEU els mitjans necessaris per garantir la seguretat a bord.

Patró/patrona o capitán/capitá

Garantiu la seguretat i salut a bord.

COMPLIU les ordres o instruccions de l'armador/a.

SUPERVISEU les tasques i assigneu-les únicament al personal capacitat.

ASSEGUREU l'estat i la ubicació correctes dels equips de seguretat, emergència i protecció, així com dels avisos, les instruccions i els plànols del vaixell.

GARANTIU que la tripulació rebi la formació i la informació sobre prevenció de riscos laborals, i que es facin simulacres d'emergència.

Tripulació

Per a la vostra seguretat i la de tots.

RESPECTEU les mesures de seguretat adoptades.

SEGUIU les instruccions de seguretat rebudes.

UTILITZEU correctament els mitjans i equips de protecció facilitats.

INFORMEU immediatament de qualsevol situació que, al vostre parer, comporti un risc per a la seguretat i la salut.

Per saber-ne més...

INSST – SECTOR
MARÍTIM
PESQUER

GUIA EUROPEA PRL EN
PETITS VAIXELLS DE
PESCA

INSST – EQUIPS
DE PROTECCIÓ
INDIVIDUAL

CAMPANYA
“LA SEGURETAT
SALVAVIDES”

